

Концептуальна модель управління діяльністю промислового підприємства на засадах розвитку трансферної системи

Косовська Віра Василівна

кандидат економічних наук,
асистент кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національного університету «Львівська політехніка»

Kosovska Vira

L'viv Polytechnic National University

Аналіз наявних систем управління підприємств вказує на їхню недосконалість функціонування в умовах ринкової економіки. Це потребує вдосконалення системи управління підприємствами за рахунок зміни їхньої організаційної структури та перегляду функцій її елементів. Для підвищення ефективності системи управління запропонована концептуальна модель управління підприємством на засадах розвитку трансферної системи. Сутність концепції полягає в доповненні загальної системи управління підприємством додатковими елементами, які, зрештою, забезпечать підвищення ефективності управління підприємством з урахуванням реалізації трансферних операцій різноманітних видів ресурсів.

Ключові слова: управління підприємством, трансферна система, трансферні операції, концептуальна модель, економічні закони.

Косовская В.В. КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВАХ РАЗВИТИЯ ТРАНСФЕРНОЙ СИСТЕМЫ

Анализ существующих систем управления предприятий указывает на их несовершенство функционирования в условиях рыночной экономики. Это требует совершенствования системы управления предприятиями за счет изменения их организационной структуры и пересмотра функций ее элементов. Для повышения эффективности системы управления предложена концептуальная модель управления предприятием на основах развития трансфертной системы. Сущность концепции заключается в дополнении общей системы управления предприятием дополнительными элементами, которые, в конце концов, обеспечат повышение эффективности управления предприятием с учетом реализации трансфертных операций различных видов ресурсов.

Ключевые слова: управление предприятием, трансфертная система, трансфертные операции, концептуальная модель, экономические законы.

Kosovska Vira. CONCEPTUAL MODEL OF MANAGEMENT OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE BASED ON THE TRANSFER SYSTEM DEVELOPMENT

In the article has been performed a theoretical generalization and offered improvement management regarding the control over the production and commercial activities of the enterprise based on the transfer system development with the purpose of increase of its economic performance. The analysis of the existing enterprises' management systems points at their inadequate functioning in a market economics. It requires the enterprises' management system improvement by changing their organizational structure and revision of their elements function. For improve the efficiency of the management system is proposed a conceptual model of the management of enterprise based on the transfer system development. The concept supplement the overall system of enterprise management with additional elements, which will provide an increase the efficiency of the management of enterprise with the account of the implementation of transfer operations all types of resources. Taking into consideration the above-mentioned information, there has been defined role of the transfer system, the principles its construction, formulated functions which it must performed and distinguished the main directions its development.

Key words: enterprise management, transfer system, transfer operations, conceptual model, economic laws.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підприємства в процесі своєї діяльності використовують різні види ресурсів (сировинні, енергетичні, напівфабрикати,

інструменти тощо). Практично всі ресурси, які необхідні для організації виробництва, підприємства закуповують у відповідних постачальників чи безпосередньо виробників. Тоді

пошуком джерел постачання вказаних ресурсів займаються різні відділи та служби, при цьому якість ресурсів перевіряється відділом технічного контролю. Реально всі описані операції щодо забезпечення виробництва необхідними ресурсами використовували та використовують операції переміщення, тобто трансферу, але всі ці операції відбуваються під контролем різних управлінців. Наприклад, постачання сировинних ресурсів та матеріалів відбувається під контролем заступника директора з постачання, розрахунки та оцінювання економічної вигоди здійснює планово-економічний відділ, який підпорядкований головному економісту або безпосередньо директору, а контроль якості сировинних ресурсів та комплектуючих перебуває у відомстві головного інженера. Реально описані операції є трансферними, які здійснюються різними службами та відділами, тому не завжди є узгодженими, що, зрештою, негативно впливає на кінцеві результати діяльності підприємства.

Вищеописаний процес організації та управління виробництвом є типовим для багатьох підприємств, який фактично існує сьогодні, тому багато вітчизняних підприємств потребують вдосконалення системи управління виробничою діяльністю. З огляду на безсистемність трансферних операцій для різних видів ресурсів актуальним є пошук шляхів усунення цих явищ. Це можна здійснити за рахунок організації та використання трансферної системи, основне призначення якої полягає в організації оптимальних трансферних операцій, спрямованих на підвищення економічних показників діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями розроблення механізмів та моделей управління займається велика кількість науковців, зокрема В. Апопій, С. Бабенко, В. Гончаренко, Л. Дяченко, М. Кулакова, О. Кузьмін, А. Файоль, Ф.-У. Тейлор, Г. Форд. У праці І. Чанкіної наведено концептуальну модель управління розвитком промислового підприємства, де враховано вплив трансформаційних ефектів розвитку економіки України на діяльність підприємства [1].

Дослідження трансферу технологій управління та їх вплив на діяльність підприємства відображено в працях таких вчених, як Дж. Грейсон, Л. Стіл, В. Хемел, О. Андросов, І. Кузнецова, Е. Смірнов.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Більша частина авторів розглядає концептуальні моделі

управління розвитком підприємства, стратегічного та антикризового управління, дослідження джерел інвестування, але не вивчає модель управління з урахуванням трансферної системи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є формування концептуальної моделі управління підприємством на основі розвитку трансферної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансферна система спрямована на вдосконалення управління виробничо-господарською діяльністю. Її розвиток базується на економічних законах, зокрема законі зростаючої дохідності, законі синергії, законі цілісності, законі спільної мети, законі інформативності [2, с. 538–556].

З огляду на закон зростаючої дохідності трансферна система здійснює пошук та вжиття таких заходів, які забезпечують збільшення обсягу виробництва продукції, сприяючи підвищенню прибутковості підприємства. Це може бути реалізоване за рахунок впровадження інноваційних рішень, наприклад технічних, організаційних, управлінських.

Діяльність трансферної системи пов'язана практично з усіма напрямками діяльності підприємства, які є взаємозалежними та взаємодоповнюючими, тому її розвиток відбувається на основі закону синергії, сутність якого полягає в посиленні економічного потенціалу підприємства внаслідок оптимальної взаємодії елементів та компонентів елементів загальної системи управління.

За законом цілісності функції трансферної системи підсилюють зв'язки між підрозділами підприємства, завдяки чому забезпечується узгодженість дій усіх елементів управлінської системи, спрямованих на посилення ефективності та стабільності виробничо-господарської діяльності. Така організація функціонування трансферної системи за рахунок досягнення кожним напрямом поставлених конкретних цілей сприяє досягненню спільної мети підприємства, тобто підвищенню економічних показників.

Беручи до уваги постійні зміни зовнішнього середовища підприємства, які безпосередньо впливають на умови здійснення виробничо-господарської діяльності, можемо сказати, що трансферна система повинна оперативнo обробляти весь потік інформації щодо цінової політики основних видів ресурсів, ринків збуту продукції, науково-технічних досягнень та інновацій задля вчасного реагування на ці

зміни та прийняття відповідних управлінських рішень стосовно їх трансферу.

На підставі узагальнення огляду та аналізу літературних джерел [3–8] виявлено, що в умовах дії загальних економічних законів для підвищення результатів діяльності підприємств шляхом удосконалення управління виробничо-господарською діяльністю за рахунок використання трансферної системи необхідним є дотримання керівництвом підприємств принципів системності, надійності, розвитку, адаптивності, простоти та гнучкості, економічної ефективності.

Принцип системності розглядає трансферну систему як єдине ціле. В цьому разі під трансферною системою слід розуміти сукупність компонентів, які повинні функціонувати узгоджено з іншими системами підприємства.

Сутність принципу розвитку трансферної системи полягає в розширенні функціональних можливостей за рахунок зміни її структури та доповнення новими елементами.

Принцип адаптивності полягає в здатності трансферної системи адаптуватись до нових умов та змін загальної системи управління підприємством.

Принцип надійності забезпечує безперебійне функціонування трансферної системи в разі відмови одного чи декількох суб'єктів, тобто здатності цієї системи виконувати свої функції, зокрема за рахунок мінімального резервування.

Принцип простоти та гнучкості передбачає зручність користування трансферною системою, а також здатність легко адаптуватись до нестандартних умов функціонування підприємства.

Принцип економічної ефективності передбачає мінімальні витрати на створення трансферної системи за умови максимального ефекту від її функціонування.

Щодо ефективного функціонування трансферна система повинна відповідати таким вимогам:

- належний рівень відображення інформації про стан ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства;

- формування об'єктивної інформації про трансферні операції, які здійснюються на підприємствах та від яких залежить результативність виробничо-господарської діяльності, задля своєчасного прийняття оптимальних управлінських рішень;

- охоплення максимальної кількості трансферних операцій з урахуванням

взаємозв'язків між ними на основі системного підходу;

- можливість комплексного функціонування трансферної системи з автоматизованою системою керування технологічними процесами задля запобігання збоїв у виробництві;

- забезпечення простоти та прозорості структури трансферної системи, що дає змогу здійснювати її вдосконалення та розвиток шляхом усунення зайвих зв'язків та операцій, які приводять до додаткових витрат часу й погіршують ефективність її функціонування.

Задля підвищення ефективності діяльності підприємства запропонована концептуальна модель управління виробничо-господарською діяльністю на засадах розвитку трансферної системи на прикладі технологічного процесу перетоплення металобрухту електрометалургійного підприємства (рис. 1).

На основі характеристики економічних законів, принципів та вимог щодо формування трансферної системи розвинуто категоріально-понятійний апарат теорії менеджменту стосовно функціонування трансферної системи, що забезпечує адекватне розуміння її сутності й дає змогу сформулювати мету, функції та структуру.

З огляду на завдання, які повинна виконувати трансферна система, її основними функціями є:

- організація, контроль та реєстрація переміщення сировинних ресурсів, напівфабрикатів, продукції незавершеного виробництва й готової продукції на підприємстві;

- пошук та залучення необхідних видів енергетичних ресурсів, а також забезпечення контролю їх оптимального споживання задля мінімізації їх обсягу на потреби основного та допоміжного виробництва;

- організація переміщення та оптимального розподілу трудових ресурсів підприємств;

- створення й використання власних та залучених сторонніх інноваційних розробок, науково-технічних досягнень та нових технічних рішень шляхом моніторингу й вивчення ринку інновацій;

- організація залучення інвестиційних ресурсів задля розвитку та підвищення економічної ефективності підприємства;

- забезпечення вчасного обміну інформацією про переміщення сировинних, трудових, фінансових та інших видів ресурсів, напівфабрикатів і готової продукції.

Якщо розглядати трансферну систему електрометалургійного підприємства зага-

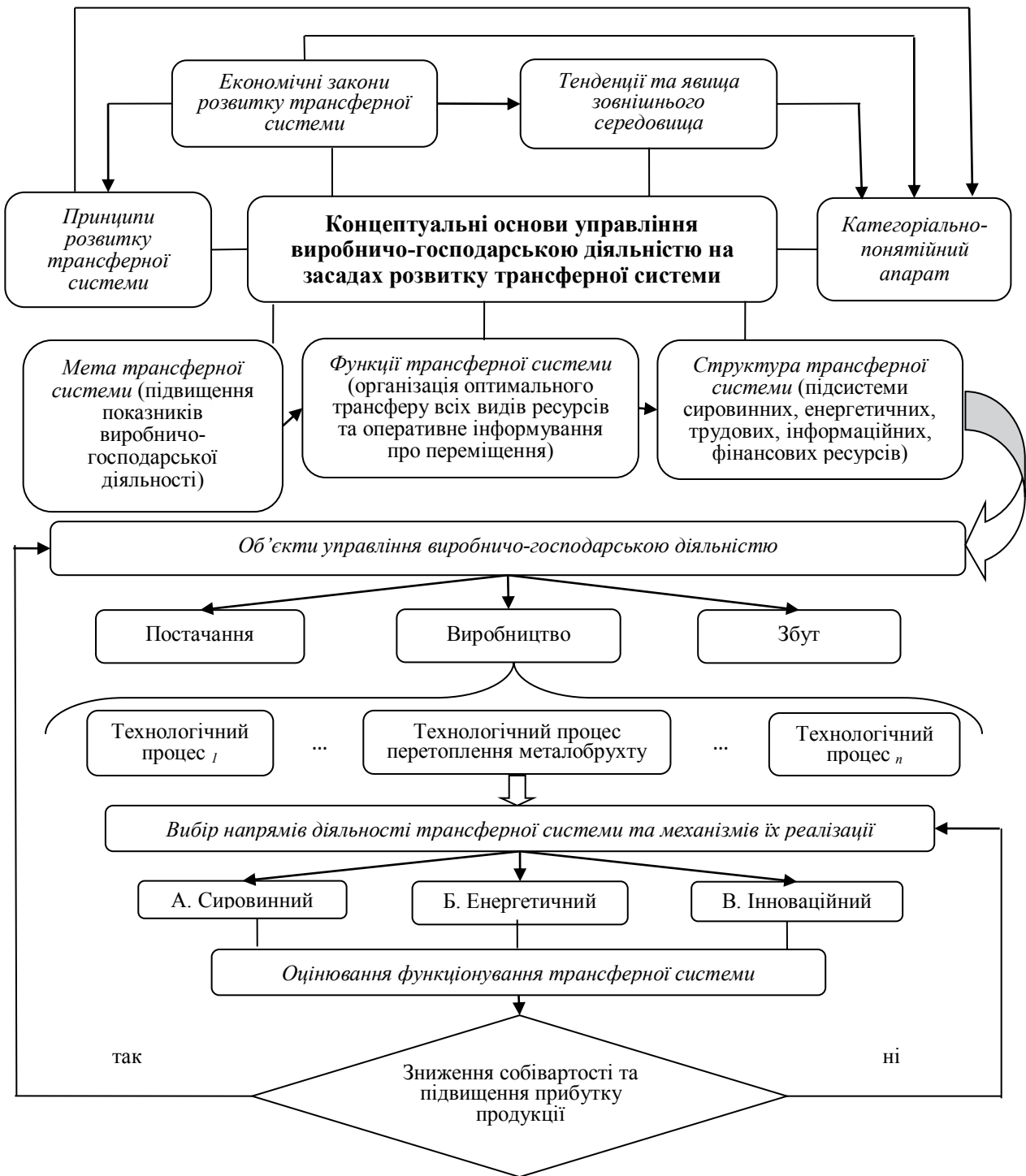

Рис. 1. Концептуальна модель управління виробничо-господарською діяльністю на засадах розвитку трансферної системи

Джерело: авторська розробка

лом, то можна побачити, що її структура є досить складною, оскільки, згідно з виконуваними функціями, вона пов'язана практично з усіма напрямками виробничо-господарської діяльності. У статті розглядається використання трансферної системи на прикладі тех-

нологічного процесу перетоплення металобрухту. Пояснюється це тим, що формування трансферної системи без урахування особливостей технологічного процесу є малоперспективним, оскільки визначальними є технологічні операції, які на основі систем-

ного поєднання складають єдиний технологічний організм разом з методами та засобами управління, тобто виробничий процес.

На основі виконаних досліджень пропонується вдосконалити структуру управління електromеталургійним підприємством з урахуванням функціонування трансферної системи, що вимагає певних змін в організаційній структурі управління, а також перерозподілу функцій структурних елементів. Зокрема, пропонується створити відділ трансферу ресурсів, який повинен безпосередньо працювати зі складами металобрухту, відділами головного механіка, енергетика, кадрів та технічним відділом. Це забезпечить стабільний та регулярний обмін інформацією, сприятиме оперативному прийняттю кваліфікованих управлінських рішень. Функціональні зв'язки трансферу основних видів ресурсів для забезпечення технологічного процесу перетоплення металобрухту наведені на рис. 2.

До функцій трансферної системи щодо забезпечення сировинними ресурсами слід віднести:

- пошук сировинних ресурсів необхідної якості, утворення їх оптимальних резервів для забезпечення неперервності технологічного процесу перетоплення металобрухту, облік їх наявності на складах;

- створення бази даних про знайдені джерела сировинних ресурсів, в якій акумулюється інформація про ці джерела, зокрема назва та адреси джерел з постійним накопиченням металобрухту, обсяги та інтенсивність накопичення, віддалі та можливість перевезення металобрухту залізничним транспортом, фізико-хімічні характеристики металобрухту та ціни на нього;

- участь у підготовці договорів щодо трансферу сировинних ресурсів з урахуванням термінів, ритмічності та надійності постачання в

необхідних обсягах, а також умов розрахунків, зокрема за форс-мажорних обставин;

- збирання інформації про обсяги відходів металобрухту власного виробництва, організацію накопичення й підготовки для подальшого використання на підприємстві;

- організацію власних пунктів збирання металобрухту та контроль за їх функціонуванням.

Основними функціями трансферної системи щодо забезпечення енергетичними ресурсами є такі:

- організація обліку всіх видів власних та залучених енергетичних ресурсів за допомогою технічних засобів (облікової апаратури), моніторинг їх витрат; крім того, доцільно розробити систему внутрішнього обліку в процесі перерозподілу енергоносіїв під час здійснення виробничо-господарської діяльності, що дасть змогу обмежити непродуктивні витрати, особливо електроенергії, та мінімізувати її споживання;

- розроблення заходів щодо економії енергетичних ресурсів на всіх напрямках діяльності підприємства, а не лише під час реалізації основних технологічних процесів шляхом залучення та впровадження інновацій у вигляді ефективних організаційних рішень, раціоналізаторських пропозицій та реконструкції наявного обладнання чи його заміни новим з кращими енергетичними показниками;

- створення та впровадження жорсткого режиму споживання енергоресурсів, забезпечення дотримання цих режимів за рахунок вжиття організаційно-фінансових заходів, які базуються на методах преміювання та інших способах заохочення за дотримання режиму енергоощадності;

- контроль за ситуацією та тенденціями на енергоринках, що дасть змогу залучити

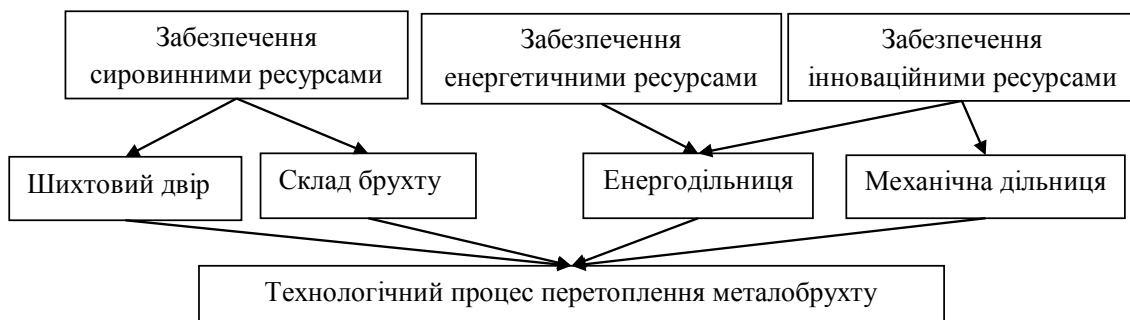

Рис. 2. Функціональна структура трансферу основних ресурсів технологічного процесу перетоплення металобрухту

Джерело: авторська розробка

нові чи замінити на дешевші джерела енергоресурсів, особливо обґрунтування можливості використання відновлювальних джерел енергії.

Найважливішими функціями трансферної системи технологічного процесу щодо здійснення інноваційної діяльності є:

- аналіз власних інноваційних можливостей підприємства з урахуванням наявного на підприємстві кадрового потенціалу, а також технічних та фінансових можливостей;

- пошук інформації про необхідні інновації через Інтернет, матеріалів науково-практичних конференцій та наукових публікацій, а також реклами з виставок та доповідей на наукових семінарах;

- залучення інновацій шляхом придбання патентів на винаходи, патентного ліцензування, передачі технологічної документації, залучення результатів досліджень і розробок науковими колективами та іншими підприємствами цієї галузі;

- експертне оцінювання рівня досконалості технічних інновацій та можливості їх реалізації;

- контроль за реалізацією вибраних інновацій, моніторинг їх використання та визначення впливу на ефективність технологічного процесу;

- пошук наукового потенціалу та формування творчого колективу в межах підприємства задля розвитку інноваційної діяльності.

Якщо розглядати технологічний процес перетоплення металобрухту, який для підприємств металургійної галузі є основним, то можна побачити, що практично вся виробничо-господарська діяльність таких підприємств базується на вказаному технологічному процесі. Для машинобудівних підприємств процес перетоплення металобрухту є додатковим, але досить вагомим, оскільки для деяких підприємств він є невід'ємним від

основного. Слід відзначити, що найбільша частка у собівартості електросталі належить сировинним ресурсам, а саме металобрухту, що складає близько 50–60% [9, с. 9], а другою вагомою статтею витрат є електроенергія, що коливається в межах від 8% до 15% [10] і залежить від технічних характеристик електропечі. З огляду на це структура трансферної системи технологічного процесу перетоплення металобрухту порівняно з підприємством загалом є обмеженою та може містити лише сировинний та енергетичний напрями. Однак аналіз показує, що для таких технологічних процесів вдосконалення технологій нагрівання, зокрема шляхом реконструкції електропечі, є досить істотним, тому інноваційна діяльність є також досить вагомою, оскільки вона дає змогу забезпечити зниження потреби сировинних та енергетичних ресурсів. З урахуванням вищезазначених зауважень запропоновані основні напрями розвитку трансферної системи стосовно технологічного процесу перетоплення металобрухту, які наведені на рис. 3.

Розглянуті функції окремих напрямів трансферної системи мають не лише конкретний, але й загальний характер, оскільки стосуються як конкретних технологічних процесів, так і виробничо-господарської діяльності загалом.

Необхідно зазначити, що розвиток трансферної системи технологічного процесу щодо забезпечення сировинними та енергетичними ресурсами дасть змогу знизити собівартість готової продукції лише за рахунок організації оптимального трансферу вказаних ресурсів, тоді як інноваційна діяльність трансферної системи залежно від використаного технічного рішення забезпечить підвищення комплексних показників діяльності підприємства. Це означає, що інноваційне рішення приводить до економії різних видів ресурсів, а також

Рис. 3. Напрями розвитку трансферної системи стосовно технологічного процесу перетоплення металобрухту

Джерело: авторська розробка

забезпечує збільшення продуктивності технологічного обладнання за рахунок автоматизації технологічних операцій та покращення технічних показників технологічного обладнання.

На основі аналізу результатів функціонування трансферної системи, які впливають на показники виробничо-господарської діяльності, стосовно вказаних видів ресурсів приймаються управлінські рішення щодо оптимізації їх трансферу.

Висновки з цього дослідження. Концептуальна модель управління виробничою діяльністю підприємства на засадах розвитку трансферної системи вказує на один зі шляхів удосконалення системи управління. Це дає змогу за рахунок цілеспрямованої та економічно обґрунтованої організації трансферних операцій різних видів ресурсів підвищити показники діяльності як підприємства загалом, так і технологічних процесів зокрема.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чанкіна І. Формування концептуальної моделі управління розвитком промислового підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2012. № 6. С. 222–226.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3 / редкол.: С. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
3. Форд Г. Моя жизнь, мои достижения / пер. с англ. ; научн. ред. Е. Кочерин ; предисл. Н. Лаврова ; послесл. Л. Андреева. Москва : Финансы и статистика, 1989. 206 с.
4. Глушков В. Основы безбумажной информатики. Москва : Наука, 1982. 552 с.
5. Давнис В., Тинякова В. Доминирующие в современных условиях принципы управления. *Вестник Воронежского государственного университета. Сер.: Экономика и упр.* 2003. № 1. С. 52–55.
6. Тейлор Ф. Принципы научного менеджмента / пер. с англ. Москва : Контроллинг, 1991. 104 с.
7. Rudani R. Principles of Management. New Delhi : McGraw Hill Education (India), 2013. 792 p.
8. Deming W. The fourteen points for management. URL: <https://blog.deming.org/2013/04/demings-14-points-for-management>.
9. Риннок сталі – 2012 та оцінка перспектив розвитку галузі. URL: http://www.bakertilly.ua/media/UKR_Steel_2012.pdf.
10. Экономические вопросы использования жидкого чугуна при производстве электростали / А. Катунин, Н. Анашкина, Н. Козырев, Н. Тиммерман, Т. Захарова. URL: http://elcomet.narod.ru/esteei/est_3.htm.

REFERENCES:

1. Chankina I. (2012). Formuvannja konceptualnoji modeli upravlinnja rozvytkom promyslovogho pidpryjemstva. [Formation conceptual model the managment development of the industrial enterprise]. *Biznes-Inform*, № 6, S. 222–226.
2. Mochernyj S. (2002). Ekonomichna encyklopedija: u trjokh tomakh. Tom 3. [Economic Encyclopedia: in three volumes. Volum 3]. Kyjv : vydavnychyj centr "Akademija" (in Ukrainian).
3. Ford G. (1989). Moya zhizn', moi dostizheniya. [My life, my achievements]. Moskva : Finansy i statistika (in Russian).
4. Glushkov V. (1982). Osnovy bezbumazhnoy informatiki. [Basics of paperless computer science]. Moskva : Nauka (in Russian).
5. Davnis V., Tinyakova V. (2003). Dominiruyushchie v sovremennykh usloviyakh printsipy upravleniya. [Dominant in modern conditions management principles]. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser.: Ekonomika i upr.* № 1. S. 52–55.
6. Teylor F. (1991). Printsipy nauchnogo menedzhmenta. [Principles of Scientific Management]. Moskva : Kontrolling (in Russian).
7. Rudani R. (2013). Principles of Management. New Delhi : McGraw Hill Education (in India).
8. Deming W. (2013) The fourteen points for management, available at: <https://blog.deming.org/2013/04/demings-14-points-for-management>.
9. Rynok stali – 2012 ta otsinka perspektiv rozvytku haluzi (2012), available at: http://www.bakertilly.ua/media/UKR_Steel_2012.pdf.
10. Katunin A., Anashkina N., Kozыrev N., Timmerman N., Zaharova T. (2000). Ekonomicheskie voprosy ispol'zovaniya zhidkogo chuguna pri proizvodstve elektrostali. [Economic issues of using liquid iron in the production of electric], available at: http://elcomet.narod.ru/esteei/est_3.htm.